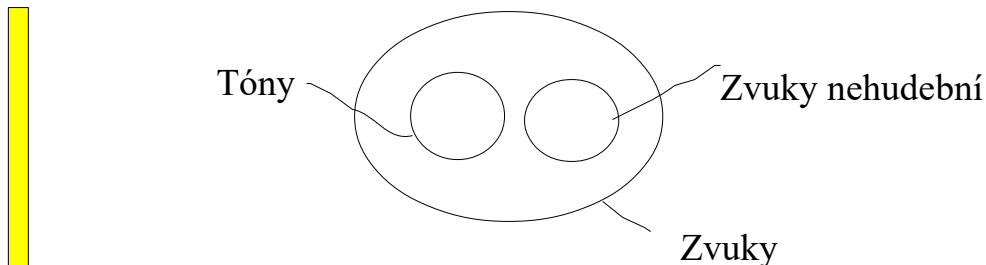

Zvuk – tón

Zvuk je vše, co slyšíme (drnčení, syčení, praskot ..., ale i tóny hudby).

1.

Tón je zvuk některých hudebních nástrojů a zpěv. Např. klavír, housle, akordeon, kytara a další „umějí“ tóny, ale buben, dřívka, činel a jiné „vydávají“ jen zvuk. Tón má tyto čtyři základní vlastnosti: výšku, délku, sílu a barvu. Tóny se od ostatních zvuků odlišují především výškou, proto je lze zazpívat. Ostatní nehudební zvuky výšku nemají.

Otázky:

1. Jaký je rozdíl mezi zvukem a tónem?
2. Jmenuj pět příkladů na zvuk nehudební a pět příkladů na tón.
3. Které vlastnosti má tón?
4. Mohou být zvuky nehudební použity v hudbě?

Hudební písmo

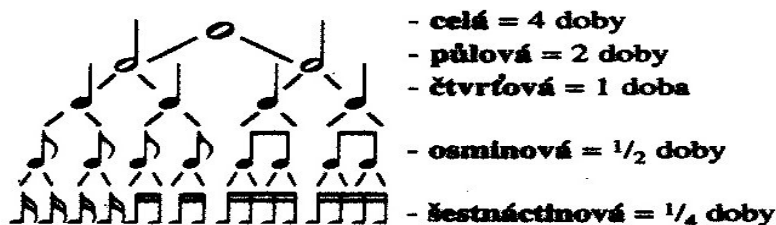
Nota je značka pro tón (notu píšeme, vidíme, tón hrajeme nebo zpíváme).

1.

Výška tónu určuje poloha noty v notové osnově a klíče na jejím začátku.

Klíče jsou značky hudebního písma, které určují v notové osnově jednu notu (podle které se jmenují), od které pomocí hudební abecedy (c, d, e, f, g, a, h) si můžeme odvodit ostatní noty. Houslový klíč určuje na druhé lince zdola notu g1 (g v jednočárkované oktávě). Basový klíč určuje na druhé lince shora notu f „malé“ (f v malé oktávě).

Délka tónu je dána tvarem noty. Podle tvaru rozlišujeme noty: celé, půlové, čtvrt'ové, osminové, šestnáctinové... Pro hudbu jsou důležité i pomlky, které jsou ve stejných hodnotách jako noty.

TEČKA ZA NOTOU - prodlužuje notu

$\text{dotted half note} = \text{half note} + \text{half note} = 3 \text{ doby}$ o polovinu její délky

$\text{dotted quarter note} = \text{quarter note} + \text{quarter note} = 1 \frac{1}{2} \text{ doby}$

TRIOLA - vznikne rozdělením noty na 3 stejné díly

2.

Pomlky:

1.

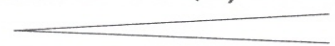

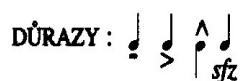
Dynamika je střídání různé síly v hudebním díle.

1.

Zapamatuj si nejdůležitější dynamická znaménka:

<i>pp</i>	–	pianissimo (pjanysimo)	=	velmi slabě
<i>p</i>	–	piano (pjáno)	=	slabě
<i>mp</i>	–	mezzopiano (mecopjáno)	=	poloslabě
<i>mf</i>	–	mezzoforte (mecoforte)	=	polosilně
<i>f</i>	–	forte (forte)	=	silně
<i>ff</i>	–	fortissimo (fortysimo)	=	velmi silně

Dynamika nemusí být v celé skladbě stejná. Pokud chce skladatel, abychom **zesilovali**, napíše do not **crescendo** (vyslovuj *krešendo*) nebo napíše toto znaménko . Naopak **decrescendo** znamená **zeslabovat** (značí se).

Síla tónu (dynamika)

Důraz (akcent) je náhlé zesílení tónu.

Otázky:

1. Co je tón a co je nota?
2. Co víš o notové osnově?
3. Co určuje výšku tónu?
4. Co určuje délku tónu?
5. Z čeho poznáme sílu tónu?
6. Které klíče znáš a co určují?

Metrum – takt – tempo

Když srovnáváme text říkadla nebo písničky, zjistíme, že některé slabiky nebo tóny 1. vyslovujeme nebo zpíváme silněji a jiné jsou slabší. Toto pravidelné střídání silnějších (přízvučných - těžkých) dob a slabších (nepřízvučných - lehkých) dob nazýváme **metrum**. **Sudé metrum** je pravidelné střídání těžké a lehké doby. **Liché metrum** je střídání doby těžké a dvou dob lehkých. **Těžká doba** (přízvuk) je tedy vždy na první dobu.

Toto pravidelné střídání můžeme rozdělit taktovými čarami na úseky zvané takty. Jednoduché takty metrum rozdělí na ty nejmenší úseky. Takt na dvě doby (např. dvoučtvrťový) obsahuje jednu těžkou a jednu lehkou dobu ze sudého metra. Takt na tři doby (např. tříčtvrťový) obsahuje jednu těžkou dobu a dvě lehké doby z lichého metra. Hodnota doby v taktu nemusí být vždy nota čtvrt'ová (takt 2/4 nebo 3/4), ale i jiná – běžně se používá i půlová nebo osminová (takt 2/2, 6/8 apod.)

1.

Rytmus je střídání krátkých a dlouhých not a not přízvuchných a nepřízvuchných.

Tempo je pohyb (rychlost), ve kterém se má skladba hrát.

Tempová označení:

GRAVE – vážně, těžce

LENTO – zdlouha

ANDANTE – volně, krokem

ALLEGRETTO – rychleji

VIVACE – živě

accelerando – zrychlovat

ritenuto – volněji

LARGO – široce

ADAGIO – pomalu

MODERATO – mírně

ALLEGRO – vesele, rychle

PRESTO – rychle, úprkem

ritardando – zpomalovat

Doplňující výrazy: *simile* – podobně, *molto* – velmi, *più* – více, *poco* – poněkud

Otázky:

1. Co je to metrum?

1.

2. Jak jinak nazýváme přízvuchné a nepřízvuchné doby?

3. Jaká metra rozlišujeme?

4. Co je takt a jaký je rozdíl mezi taktem a metrem?

5. Které takty jsou jednoduché a které složené?

6. Co je rytmus?

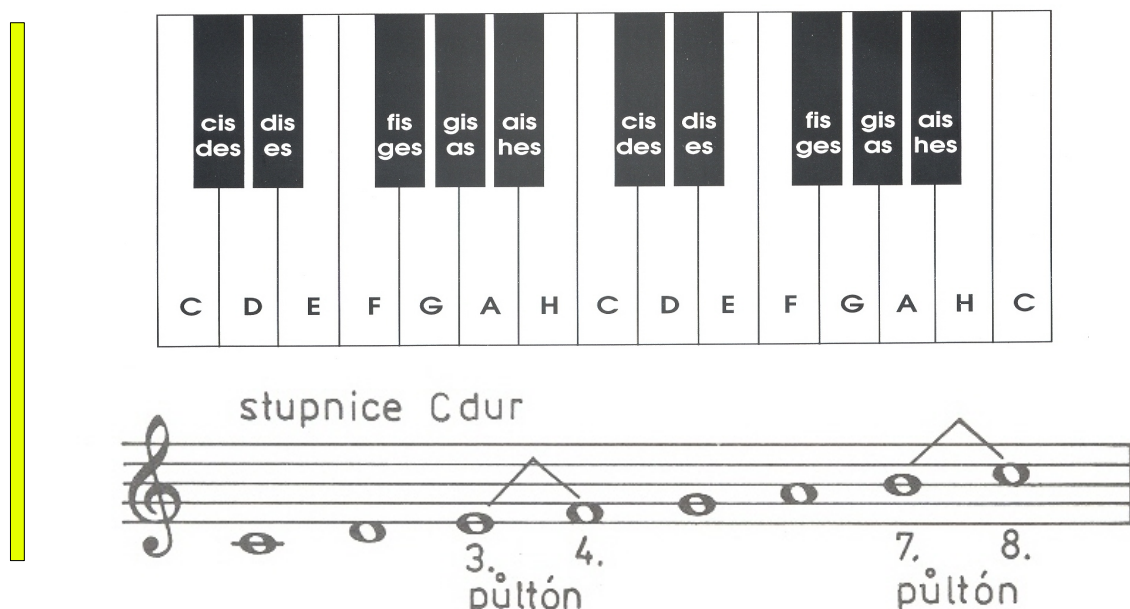
7. Co je tempo, jmenuj některá italská označení tempa?

1.

Stupnice – tónina – tónorod

Stupnice je řada tónů uspořádaných podle pravidel umístění celých tónů a půltónů. 1.

Tónina je souhrn tónů, které přísluší k určité stupnici, jsou volně uspořádané do písne či skladby.

Při pozorování klávesnice zjistíme, že mezi bílými klávesami e-f a h-c nejsou černé. Je mezi nimi nejmenší vzdálenost běžně používaná v hudbě – půltón. Mezi ostatními klávesami černé klávesy jsou. Zde je jeden půltón od bílé k černé a od černé k další bílé je opět půltón – dohromady celý tón.

Durová stupnice je řada tónů se dvěma půltóny – mezi 3-4 a 7-8 tónem, mezi ostatními tóny jsou celé tóny.

C dur je základní durová stupnice s půltóny mezi e-f a h-c (nemá předznamenání).

Posuvky jsou značky pro zvýšení nebo snížení tónu:

křížek () - zvyšuje tón o půl tónu – ke jménu se přidá koncovka **-is** (cis, dis, eis, fis, gis, ais, his)

béčko () - snižuje o půl tónu – jméno tónu se doplní o koncovku **-es** (ces, des, es, fes, ges, as, hes)

odrážka () ruší platnost předchozího znaménka

dvojkřížek a dvojbéčko zvyšují nebo snižují o celý tón.

Je-li posuvka před notou v taktu, platí pouze v tomto taktu, je-li za klíčem na začátku notové osnovy, pak jde o předznamenání, které platí stále a současně označuje tóninu skladby nebo písne.

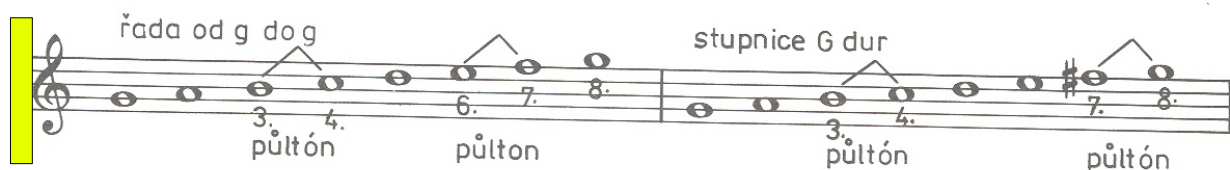
Durové stupnice s křížky tvoříme na pátém stupni (na kvintě). V C dur je pátý tón g. Od tohoto tónu uspořádáme celé tóny a půltóny tak, aby byl půltón mezi 3-4. a 7-8. stupněm. Pokud použijeme tóny stupnice C dur, pak máme půltón mezi 3-4. tónem (h-c) a 6-7. tónem (e-f). Proto musíme zvýšit f na fis, aby se půltón přemístil mezi 7-8. tón (jak musí být v durové stupnici). Podobně se odvozují další durové stupnice: od pátého tónu se utvoří stupnice a zvýší se její 7. tón. Stupnice jdou za sebou po kvintách (C-G-D-A-E-H-Fis-Cis dur) a přibývající křížky také (fis, cis, gis, dis, ais, eis, his).

3.

1.

1. do
3 kř.

3.
všech
ny st.

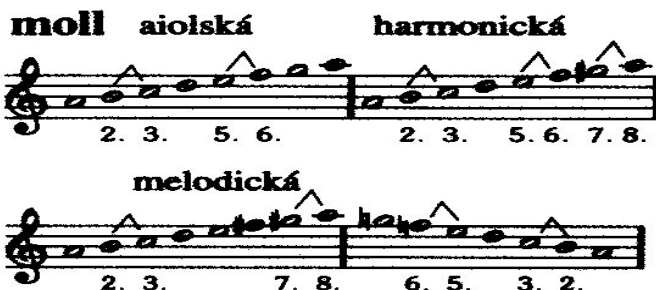
Durové stupnice s béčkami tvoříme na čtvrtém stupni předcházející stupnice. V C dur je čtvrtý tón v řadě f. Od tohoto tónu utvoříme řadu podle pravidel o durové stupnici. Musíme snížit čtvrtý tón h na hes, aby byl půltón mezi 3-4. tónem (a-hes). Ostatní tóny pravidla splňují (e-f je mezi 7-8. tónem). Další béčkové stupnice se odvozují podobně – na čtvrtém stupni se utvoří stupnice a sníží se její čtvrtý stupeň. Béčka přibývají v pořadí be(hes), es, as, des, ges, ces, fes.

1. do
3 beč.

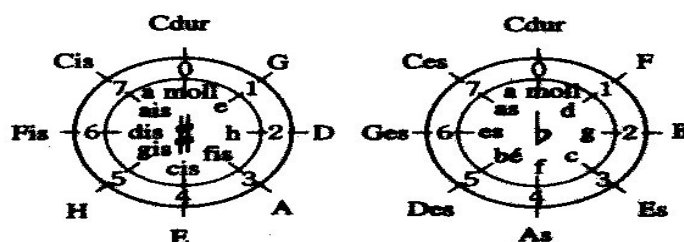
kvartový kruh b							kvintový kruh #							
Ces	Ges	Des	As	Es	Be	F	C	G	D	A	E	H	Fis	Cis
7	6	5	4	3	2	1	0	1	2	3	4	5	6	7

Mollové stupnice můžeme odvodit na 6. stupni stupnice durové. Půltóny této stupnice jsou mezi 2-3. tónem a mezi 5-6. tónem. Takto vzniklá stupnice se nazývá mollová aiolská nebo přirozená mollová stupnice. Dnešní hudební cit „požaduje“ půltón mezi 7-8. tónem (tkzv. „citlivý tón“), proto existuje i stupnice mollová harmonická se zvýšeným 7. tónem. V této stupnici však vznikl velký nemelodický krok mezi 6-7. tónem (vzdálenost jeden a půl tónu), proto je ještě stupnice mollová melodická, kde je zvýšen i 6. tón a tento problém vyřešen. Mollová stupnice má tedy tři druhy: aiolská, harmonická a melodická.

2.

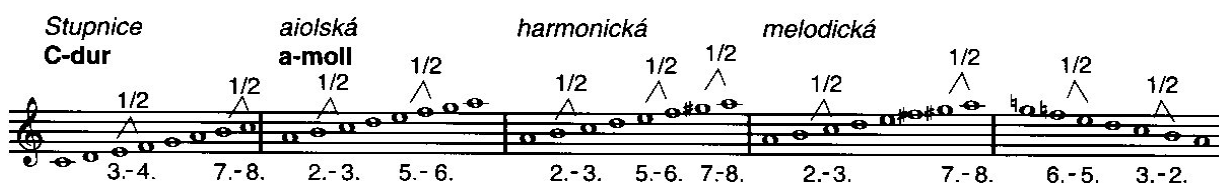

Odvozování stupnic mollových od durových

KVINTOVÝ KRUH KVARTOVÝ KRUH

Od 3.r.
vše

DUR-moll stupnice #																	
		0 #		1 #		2 #		3 #		4 #		5 #		6 #		7 #	
DUR-moll ↓ stupnice b		C-dur		G-dur e-moll		D		A		E		H		FIS		CIS	
	1b	F	d	hes fis		fis		fis		fis		fis		fis		fis	
	2b	B	g	hes (bé)		es cis		cis		cis		cis		cis		cis	
	3b	ES	c	bé		es		as gis		gis		gis		gis		gis	
	4b	AS	f	bé		es		as		des dis		dis		dis		dis	
	5b	DES	b	bé		es		as		des		ges ais		ais		ais	
	6b	GES	es	bé		es		as		des		ges		ces eis		eis	
	7b	CES	as	bé		es		as		des		ges		ces		fes his	

Stupnice paralelní (souběžné) jsou dvojice stupnic durová-mollová se stejným předznamenáním např. G dur – e moll, F dur – d moll (viz. tabulka výše). 3.

Stupnice stejnojmenné jsou dvojice stupnic durová-mollová od stejného tónu např. C dur – c moll a mají různé předznamenání (mollová má o tři béčka více nebo o tři křížky méně). Příklady: C dur nemá předznamenání - c moll má tři béčka, E dur má čtyři křížky e moll jeden křížek, D dur má dva křížky - d moll jedno béčko atd. viz. tabulka výše.

Tónorod – rozhodujícím tónem pro zařazení stupnic do tónorodu je třetí stupeň. Tónorody rozlišujeme dva – durový, pro který je charakteristická velká tercie mezi prvním a třetím stupněm, malá tercie určuje mollový tónorod.

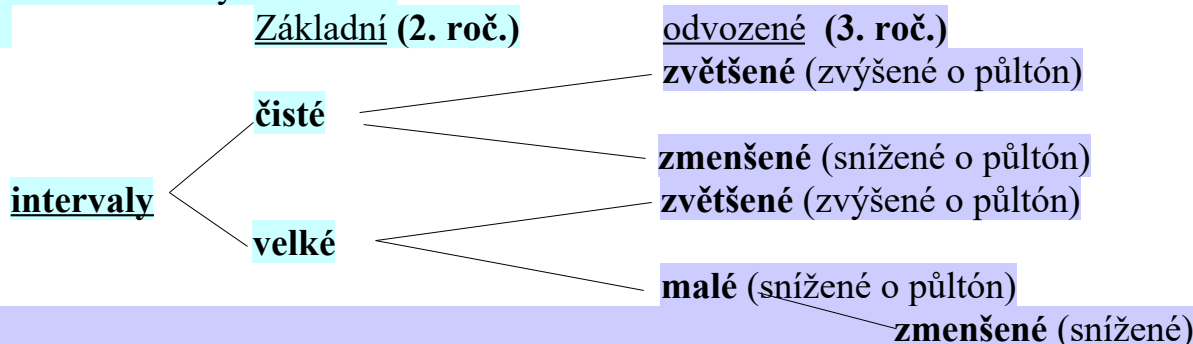
Otázky:

1. Co je to tónina a stupnice? 1.
2. Co je celý tón a půltón, jak je poznám na klaviatuře? 1.
3. Která stupnice je základní? 1.
4. Jak odvozujeme stupnice s křížky, béčky a stupnice mollové? 2.
5. Mollová stupnice a její druhy? 2.
6. Co mají společného a co rozdílného stupnice stejnojmenné a paralelní? 3.
7. Který tón je rozhodující pro určení tónorodu? 3.
8. Jaké je pořadí křížků a béček ve stupnicích? 1.

Intervaly

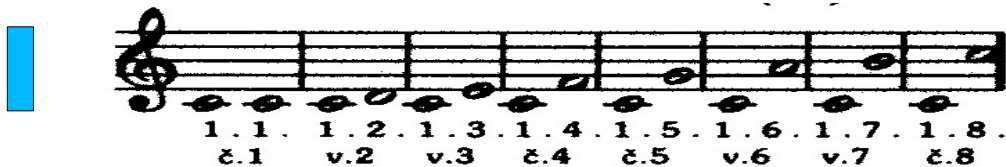
Interval je vzdálenost výšky dvou tónů. Pro tyto vzdálenosti máme italská pojmenování: prima 1.- 1., sekunda 1.- 2., tercie 1.- 3., kvarta 1.- 4., kvinta 1.- 5., sexta 1.- 6., septima 1.- 7., oktáva 1.- 8., (nona 1.- 9., decima 1.- 10., undecima 1.- 11., duodecima 1.- 13.,...). 2.

Intervaly dělíme na základní a odvozené. Základní intervaly dělíme na čisté (1., 4., 5., 8.) a velké (2., 3., 6. a 7.). U základního intervalu musí druhý (vyšší) tón patřit do durové stupnice od prvního tónu. Zvyšováním nebo snižováním základních intervalů vzniknou intervaly odvozené.

Základní pojmenování intervalu zůstává i s libovolnou kombinací posuvek (záleží na tom, jak je napsán nikoli jak se hraje). Např. c – cis je zvětšená prima, c – des je malá sekunda, i když se hrají stejně. 4.

Toto rozdělení intervalů se nazývá dělení podle jakosti. Jiná rozdělení jsou např. na melodické a harmonické (zda zazní postupně či najednou), vrchní a spodní (druhý tón je vzhledem k základnímu nad nebo pod ním).

2.

Otázky:

1. Co je to interval?
2. Vyjmenuj intervaly, které intervaly jsou základní?
3. Jak dělíme základní intervaly?
4. Jak odvozujeme intervaly?

Akordy

Akord je souzvuk alespoň tří tónů různé výšky. Akordy, kterými se budeme zabývat, vznikají skládáním tercií na sebe (ještě existují kvartové akordy).

2.

Kvintakord vznikne složením dvou tercií na sebe. Mezi spodním a vrchním tónem vznikne interval kvinta – proto kvintakord (tercie je samozřejmá součást akordu, proto se v jeho názvu neuvádí, pokud je v akordu jiný interval, pak se uvádí).

Tónický kvintakord je kvintakord na prvním tónu tóniny. Akord na pátém tónu se nazývá dominantní kvintakord a na čtvrtém stupni subdominantní kvintakord. Skládáním různých tercií na sebe můžeme vytvořit čtyři druhy kvintakordů:

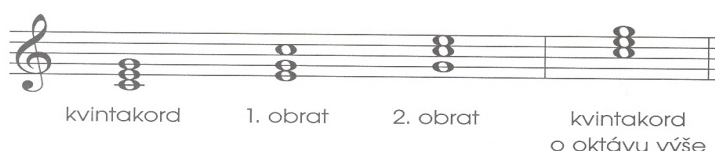
- durový – z velké a malé tercie – c-e-g
- mollový – z malé a velké tercie – c-es-g
- zmenšený – ze dvou malých tercií – c-es-ges (vzniká zmenšená kvinta)
- zvětšený – ze dvou velkých tercií – c-e-gis (vzniká zvětšená kvinta).

4.

Obrat kvintakordu vznikne přeložením jeho spodního tónu o oktávu výš. Můžeme utvořit dva obraty kvintakordu:

3.

- kvintakord – c – e – g (základní akord - mezi spodním a vrchním tónem je kvinta)
- sextakord – e – g – c (1. obrat kvintakordu – mezi spodním a vrchním tónem je sexta, e – g je tercie není tedy v názvu akordu)

- kvartsextakord – g – c – e (2. obrat kvintakordu – mezi spodním a vrchním tónem je opět sexta, ale mezi g – c je kvarta, která musí být v názvu).

Septakord vznikne přidáním další tercie ke kvintakordu. Nejčastěji se používá na pátém stupni tóniny a nese název dominantní septakord. V C dur tedy obsahuje tóny g-h-d-f. Mezi g – f je malá septima, jinak je složen z tercií – proto septakord.

3.

Septakordy jsou čtyřzvuky a mají tedy 3 obraty: g-h-d-f = septakord, h-d-f-g = kvintsextakord, d-f-g-h = terckvartakord a f-g-h-d = sekundakord.

5.

Základní harmonické funkce pro vytvoření doprovodu písně či skladby tvoří v durové i mollové tónině akordy postavené na 1. stupni – tónice, na 4. stupni – subdominantě a 5. stupni – dominantě (většinou v podobě dominantního septakordu). Pro spojování těchto akordů (harmonií) využíváme společných tónů ve hlasech a protipohyb, kde nejsou společné tóny. Nedoprovázíme tedy akordy jen v podobě kvintakordů na všech harmonických funkcích.

Hudební nástroje

● STRUNNÉ - smyčcové: housle

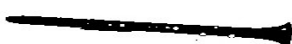

viola
violoncello
kontrabas

- drnkací:

harfa
kytara
banjo
mandolína

● DECHOVÉ - dřevěné:

pikola
flétna
hoboj
anglický roh
klarinet
fagot
saxofon

- žestové:

lesní roh
trubka
pozoun
tuba
basová
křídlovka
eufonium

● BICÍ

velký buben
malý buben
tamburina
činely
triangl
tympány
kastaněty

● OSTATNÍ

klavír
varhany
keyboard
akordeon
cimbál
dudy

1. roč. výběr
3. roč. celkový přehled

1.

3.

3.

Rozsahy a druhy hlasů: ženské - soprán - h - c3

- mezzosoprán - g - g2

- alt - e - e2

mužské - tenor - H - c2

- baryton - G - g1

- bas - E - e1